
**MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ GÜZEL SANATLAR LİSESİ BİREYSEL SES EĞİTİMİ
DERSİ KAZANIMLARINA ULAŞMA DÜZEYLERİ****Music Education Student's Achievement Levels Concerning Fine Arts High School's Individual Voice
Training Learning Outcomes**

Ceren TEPE*
Tuba YOKUŞ**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı müzik öğretmeni adaylarının güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerini belirlemektir. Araştırma bir tarama çalışmasıdır. Araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılı ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren, eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik eğitimi anabilim dallarındaki ses eğitimcileri (n=21) ve güzel sanatlar lisesi mezunu olan, ses eğitimi dersi alan ve bu derse devam eden 1 ve 2'nci sınıf öğrencileri (n=206) oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adayları için iki ayrı formda geliştirilen anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ses eğitimcilerinin görüşlerine göre; müzik öğretmeni adaylarının güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerinin kazanımların büyük çoğunluğu açısından orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Müzik öğretmeni adaylarının görüşlerine göre ise; güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerinin, kazanımların büyük çoğunluğu açısından yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adaylarının bireysel ses eğitimi dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin görüşlerinin kazanımların büyük çoğunluğu açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bireysel Ses Eğitimi, Müzik Öğretmeni Adayları, Güzel Sanatlar Lisesi, Bireysel Ses Eğitimi Kazanımları, Müzik Eğitimi

ABSTRACT

This study aims to determine the level of achievement of music teacher candidates' individual vocal training course outcomes in fine arts high school. The research is a descriptive study carried out in a survey model. The sample of the research consists of voice trainers (n=21) employed by various departments of music education who pursued their educational activities in the spring semester of the 2019-2020 school year and in the fall semester of the 2020-2021 school year, and department of music education 1st and 2nd year students (n=206) attending a voice training course who are all graduates of fine arts high schools. In the research, a questionnaire developed by the researchers in two separate forms for voice educators and music teacher candidates was used as data collection. As a result of the research, it was determined that according to the opinions of the voice educators, the level of achievement of the music teacher candidates' individual vocal education course outcomes in the fine arts high school was at a medium level. According to the opinions of the music teacher candidates; It was concluded that the achievement levels of the fine arts high school individual vocal training lesson outcomes are at a high level considering the majority of the outcomes. The study, also determined that the opinions of voice educators and music teacher candidates about the achievement levels of individual vocal education lesson outcomes differ significantly in terms of the majority of the outcomes.

Araştırma Makalesi/Research Article Geliş Tarihi/Received Date: 13.04.2022 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 16.12.2022

* **Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, cerentepe0905@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4799-2652

** Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, tubayokus@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6004-5003

Keywords: Individual Vocal Education, Music Teacher Candidates, Fine Arts High School, Individual Vocal Education Outcomes, Music Education

EXTENDED ABSTRACT

The purpose of this research is to determine to what extent music teacher candidates have achieved the IVT (Individual Voice Training) course achievements which is given in fine arts high schools and to compare the views of voice instructors and music teacher candidates in regard to the level of IVT course achievement; in line with the views of voice instructors who are working in departments of music education and 1st and 2nd year students who took voice education courses in these institutions and graduated from FAHS (Fine Arts High Schools). In line with the purpose of the research, the problem sentence is “what is the level of reaching the music teacher candidates’ achievements of fine arts high school individual voice training course?”. In this direction, the sub-problems of the research are as follows:

- i. What are the voice instructors’ views regarding the level of reaching the music teacher candidates’ achievement of fine arts high school individual voice training course?
- ii. What are the music teacher candidates’ views regarding the level of reaching the achievements of the fine arts high school individual voice training course?
- iii. Is there a significant difference between the views of voice educators and music teacher candidates regarding the level of reaching the music teacher candidates’ achievements of fine arts high school individual voice training course?

This research is a quantitative survey research. The universe of the research is voice instructors who give voice training in Turkey in the spring semester of the 2019-2020 school year and the fall semester of the 2020-2021 school year in the Faculty of Education Department of Fine Arts Education Department of Music Education and 1st and 2nd year students who took voice education course, graduated from fine arts high school and continue this course. In the research, it was preferred that the maximum variation sampling method, which is within the scope of purposive sampling. In this context, the sample of the research is voice instructors who are selected from 7 geographical regions of Turkey, actively continuing its educational activities in the academic years mentioned before, giving voice training at FE DFAE DME and participating in the research voluntarily (n=21) and 1st and 2nd year students (n=206) who took the voice training course, graduated from FAHS, attended this course and participated in the research voluntarily. *The Cronbach’s alpha reliability coefficient* of the form created for voice instructors is 0.97 and for music teacher candidates is 0.91 in order to collect the research data, the sound educators in the music education departments, which constitute the research sample, and the instructors who are the student advisors of the sample group, were contacted via e-posta and telephone, and preliminary information was given about the purpose and scope of the research. However, at the time of the research, Covid- 19 pandemic was declared due to the an epidemic and it was decided by the Higher Education Council to continue education remotely in the spring semester of the 2019-2020 school year at universities. The prolongation of the pandemic process necessitated the inclusion of the next academic semester in the data collection process.

In the results obtained regarding the first sub-problem of the research; according to the opinions of voice educators, it can be said that the level of music teacher candidates’ reaching of the IVT course achievements of

the fine arts high school is moderate in terms of the majority of the achievements. In the results which is obtained regarding the second sub-problem of the research; according to the opinions of the music teacher candidates, the highest level of achievement expression for the BSE course is "I can comprehend situations which negatively affect voice health". Beside, in the research; it was determined that music teacher candidates have reached to these achievements at a moderate level; "I can do studies to develop intonation", "I can do tonal and cantillatory voice exercises", "I can do voice exercises to improve the use of resonance regions", "I can sing foreign musical works in accordance with the characteristics of the genre", "I can perform resonance regions according to the type of music performed", "I can use the resonance spaces correctly". Within the scope of the third sub-problem of the research, when the opinions of voice instructors and music teacher candidates' regarding the outcome statements are compared it was determined that there was no statistically significant difference between their views on these outcome statements; "Does voice exercises to improve the use of resonance zones", "Does intonation improving studies", "Does voice exercises to apply the terms speed and loudness", "Uses resonance zones according to music type", "Uses his voice according to anatomical structure properties", "While singing and talking, takes care to form the words with the right articulation", "Vocalizes folk songs in accordance with their local attitudes", "Vocalizes Turkish classical music works in accordance with the characteristics of the genre" and "Vocalizes the anthems in accordance with the characteristics of the genre" achievement expressions. It was determined that the effect sizes of the achievement expressions with a significant difference are; at low level in terms of the majority of the achievement, and at moderate level for the statements of "Comprehends the situations that negatively affect the voice health", "Explains the measures that can be taken against the situations that negatively affect the voice health".

As a result, within the scope of IVT course achievements in fine arts high schools; it is suggested that more systematic and different teaching and learning approaches should be included in the educational processes, taking into account the achievement expressions, which are thought to be reached at a lower level in line with the views of voice instructors and music teacher candidates, and significant differences are obtained between the views of voice instructors and music teacher candidates. Considering these achievement areas will enable music teacher candidates to reach the targeted achievements in a shorter time during the undergraduate education voice education process.

İnsanın doğuştan enstrümanı olarak nitelendirilebilecek sesin, ses eğitimi bağlamında belirlenmiş plan ve programlar doğrultusunda sistemli ve kademeli bir şekilde eğitildiği söylenebilir. Eğitim alanı olarak ses eğitimi, insanın sesini; konuşurken veya şarkı söylerken belli yöntemleri kullanarak doğru kullanmasına, beğendirmesine, etkilemesine ve korumasına ilişkin davranışları kazandırmak amacıyla uygulanır. (Töreyin, 2008). Çevik (2015)'e göre ses eğitimi, bireyin anatomik ve fizyolojik yapı özelliklerine uygun olarak, sesini eğitsel veya sanatsal hedefler doğrultusunda belirli bir teknik ve müzikal duyarlılıkla doğru, güzel ve etkili kullanabilmesi için gerekli edimleri kazandırma sürecidir. Bu süreç içerisinde sesin eğitilmesi ses eğitimi prensiplerine uyulmasıyla gerçekleştirilebilir (Öztürk, 2003).

Ses eğitimi, temel ses eğitimi ve ileri ses eğitimi olmak üzere iki aşamada değerlendirilmektedir. Temel ses eğitimi; her yaşa ve her ses özelliğine göre öncelikli amaç olarak eğitsel hedefler ışığında konuşma ve şarkı söylemede bireylere sesini doğru kullanmalarına yönelik davranış kazandırma sürecidir. İleri ses eğitimi (şan) ise, mutasyon dönemini tamamlamış, ses varlığı gelişmeye açık, güçlü ve dayanıklı kişilerin (sesin ve vücudun anatomik-fizyolojik yapısı) eğitsel hedefler ışığında gelişmiş olan sesin, ileri tekniklerle, sanatsal hedeflere yönelik geliştirilip, eğitildiği bir süreçtir. (Çevik, 1999: 57-59). Bu doğrultuda güzel sanatlar liselerinde eğitim gören öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimi (BSE) dersi, temel ses eğitimi kapsamında; eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümleri müzik eğitimi anabilim dallarında verilen ses eğitimi dersi ise, ileri ses eğitimi (şan) kapsamında ele alınabilir.

Güzel Sanatlar Liselerinde mesleki ses eğitiminin temelini oluşturan bir ders olarak nitelendirilebilecek BSE dersi öğretim programı kapsamında “konuşmada sesi doğru, güzel ve etkili kullanma, şarkı söylemede sesi doğru, güzel ve etkili kullanma ve icra (yorumlama)” gibi öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler vardır. Bu eğitim ile öğrencilerin elde ettikleri kazanımların sanatsal boyutta da kullanımını sağlamak amaçlanmaktadır (MEB, 2016). Bu bağlamda, müzik öğretmenliği lisans programında da yer alan ve müzik öğretmeni yetiştirmede temel alınan derslerden biri olarak nitelendirilebilecek BSE dersi müzik öğretmeni adaylarının mesleki yaşantısında en çok faydalanabileceği alan derslerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Ülkemizde sanat eğitimi çerçevesinde mesleki müzik eğitimi veren kurumlardan biri olan müzik eğitimi anabilim dallarında 2018-2019 öğretim yılı itibariyle yenilenen müzik öğretmenliği lisans programı çerçevesinde ses eğitimi dersi “Ses Eğitimi 1” ve “Ses Eğitimi 2” olmak üzere iki yarıyılı kapsayan toplamda bir yıllık süreç içerisinde öğrencilere verilmektedir. Bu dersler ile öğrencilere “bedensel ve zihinsel olarak şarkı söylemeye hazırlanma”, “ses genişliği alanlarını (*register*) fark ederek doğru ve uygun ton geçişlerinin kazanılmasına yönelik alıştırmalar”, “sesinin bireysel özelliklerine uygun olarak, ton geçişlerinin doğal ve kolay yapılmasına ilişkin teknik çalışmalar” vb. becerileri kazandırmak amaçlanmaktadır (YÖK, 2018). Eğitimsel açıdan kazanım ise, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencilerde görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir (Sünbül, 2011: 352).

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda güzel sanatlar liselerinden mezun olan ve müzik eğitimi anabilim dallarında öğrenim gören öğrencilerin, Güzel Sanatlar Lisesi (GSL) BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeyleri, lisans programı çerçevesinde yer alan ses eğitimi dersinde kazandırılması hedeflenen becerileri edinmelerinde önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Diğer bir deyişle, GSL mezunu müzik öğretmeni adaylarının lisans eğitimi sürecindeki ses eğitimi dersine yönelik hazırbulunuşluk düzeyleri, hedef becerilerin daha kısa sürede kazandırılmasına olanak sağlayabilir. Bunlara ek olarak, öğrencilerin, GSL BSE dersi öğretim programında yer

alan kazanımları edinme düzeyleri ne kadar yüksek olursa, lisans eğitiminde alacakları ileri ses eğitimini de o derece olumlu yönde etkileyeceği düşünülebilir. Bu görüşlerden yola çıkarak araştırma, müzik eğitimi anabilim dallarında görev yapan ses eğitimcileri ve bu kurumlarda ses eğitimi dersi alan ve GSL mezunu olan 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda, müzik öğretmeni adaylarının güzel sanatlar liselerinde verilen BSE dersi kazanımlarına ne düzeyde ulaştıklarının ya da kazanımların ne düzeyde gerçekleştirildiğinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi açısından araştırmaya değer görülmüştür.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Müzik Öğretmeni Adaylarının Güzel Sanatlar Lisesi Bireysel Ses Eğitimi Dersi Kazanımlarına Ulaşma Düzeyleri Nedir?” sorusudur. Bu doğrultuda araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

i. Müzik öğretmeni adaylarının güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin ses eğitimcilerinin görüşleri nelerdir?

ii. Güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin müzik öğretmeni adaylarının görüşleri nelerdir?

iii. Müzik öğretmeni adaylarının güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adaylarının görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; müzik eğitimi anabilim dallarında görev yapan ses eğitimcileri ve bu kurumlarda ses eğitimi dersi ve GSL mezunu 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda; müzik öğretmeni adaylarının güzel sanatlar liselerinde verilen BSE dersi kazanımlarına ne düzeyde ulaştıklarının ya da kazanımların ne düzeyde gerçekleştirildiğinin belirlenmesi ve BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin olarak ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adaylarının görüşlerinin karşılaştırılmasıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel kapsamda gerçekleştirilen bir tarama araştırmasıdır. Tarama araştırmaları, bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklemeler üzerinde gerçekleştirilen araştırmalardır (Sönmez ve Alacapınar, 2017: 46).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılı ve 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz yarıyılında Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalları (EF GSEB MEABD) ’nda ses eğitimi veren ses eğitimcileri ve ses eğitimi dersini alan, GSL mezunu olan ve bu derse devam eden 1 ve 2. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak ise araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma problemini daha geniş bir açıdan ele alabilmek için *amaçsal örnekleme* kapsamında yer

alan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini; Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden seçilen, 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılı ve 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz yarıyılında Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalları (EF, GSEB MEABD)' nda ses eğitimi veren ve araştırmaya gönüllü olarak katılan ses eğitimcileri (n=21) ve ses eğitimi dersini alan, GSL mezunu olup, bu derse devam eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 1 ve 2. sınıf öğrencileri (n=206) oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan ses eğitimcilerinin demografik özelliklerine ilişkin bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Ses Eğitimcilerinin Demografik Özellikleri

Değişken	Demografik Özellikler	n	%
Cinsiyet	Kadın	13	61.9
	Erkek	8	38.1
Yaş	20-30	2	9.5
	31-40	5	23.8
	41-50	6	28.6
	51 ve üzeri	8	38.1
Kadro Durumu	Kadrolu	19	90.5
	Sözleşmeli	2	9.5
Unvan	Öğretim Görevlisi	11	52.4
	Doktor Öğretim Üyesi	3	14.3
	Doçent	4	19
	Profesör	3	14.3
Hizmet Yılı	1-3	3	14.3
	4-7	1	4.8
	16-21	7	33.3
	22 ve üzeri	10	47.6
Çalışılan Kurum	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	4	19.0
	Gazi Üniversitesi	1	4.8
	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	4.8
	Harran Üniversitesi	1	4.8
	İnönü Üniversitesi	1	4.8
	Trabzon Üniversitesi	3	14.3
	Marmara Üniversitesi	3	14.3
	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	9.5
	Bursa Uludağ Üniversitesi	1	4.8
	Van 100. Yıl Üniversitesi	4	19.0
Toplam	-	21	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 21 ses eğitimcisinden, 13'ü kadın (%61.9), geriye kalan 8 kişi (%38.1) erkektir. Ses eğitimcilerinin yaş aralığı 20-30 arası 2 (%9.5), 31-40 5 (% 23.8), 41-50 6 (%28.6), 51 yaş ve üzeri 8 (%38.1)' dir. 21 ses eğitimcisinin 19'u (%90.5) kadrolu, 2'si (%9.5) sözleşmeli olarak müzik eğitimi anabilim dallarında görev yapmaktadır. Unvan açısından, 21 ses eğitimcisinden 3'ü (%14.3) doktor öğretim üyesi, 3'ü (%14.3) profesör ve 4'ü (%19) doçenttir. Bununla birlikte ses eğitimcilerinin 11 (%52.4)' i öğretim görevlisidir. Hizmet yılı açısından, ses eğitimcilerinin 10'u 22 ve üzeri (%47.6), 7'si 16-21 yıl arası (%33.3), 3'ü 1-3 yıl arası (%14.3) görev yapmakta olup; 1 ses eğitimcisinin (%4.8) hizmet yılı, 4 ila 7 yıl arasındadır. Araştırmaya, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nden 4 (%19.0), Gazi Üniversitesi'nden 1 (%4.8), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nden 1 (%4.8), Harran Üniversitesi'nden 1 (%4.8), İnönü Üniversitesi'nden 1 (%4.8), Trabzon Üniversitesi'nden 3 (%14.3), Marmara Üniversitesi'nden 3 (%14.3), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nden 2 (%9.5), Bursa Uludağ Üniversitesi'nden 1 (%4.8), Van 100. Yıl Üniversitesi'nden ise 4 (%19.0) ses eğitimcisi katılmıştır.

Araştırmaya katılan ve ses eğitimi dersini alan 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin bilgilere Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Ses Eğitimi Dersini Alan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Değişken	Demografik Özellikler	Öğrenci Sayısı (n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	120	58.3
	Erkek	86	41.7
Yaş	18-20	160	77.7
	21-23	35	1.7
	24-26	6	2.9
	27 ve üzeri	5	2.4
Eğitim Görülen Üniversite	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	14	6.8
	Gazi Üniversitesi	11	5.3
	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	21	10.2
	Harran Üniversitesi	13	6.3
	İnönü Üniversitesi	20	9.7
	Trabzon Üniversitesi	20	9.7
	Marmara Üniversitesi	21	10.2
	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	15	7.3
	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	11	5.3
	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	32	15.5
	Bursa Uludağ Üniversitesi	18	8.7
	Van 100. Yıl Üniversitesi	10	4.9
	Toplam	-	206

Araştırmaya katılan 206 müzik öğretmeni adayının, 120’si kadın (%58.3), geriye kalan 86’sı (%41.7) erkektir. Müzik öğretmeni adaylarının yaş aralıkları açısından dağılımları 18-20, 160 (%77.7), 21-23, 35 (%1.7), 24-26 6 (%2.9). 27 ve üzeri 5 (%2.4) şeklindedir. Müzik öğretmeni adaylarının, eğitim görülen üniversite açısından dağılımı ise; Aydın Adnan Menderes Üniversitesi 14 (%6.8), Gazi Üniversitesi 11 (%5.3), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi 21 (%10.2), Harran Üniversitesi 13 (%6.3), İnönü Üniversitesi 20 (%9.7), Trabzon Üniversitesi 20 (%9.7), Marmara Üniversitesi 21 (%10.2), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi 15 (%7.3), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi 11 (%5.3), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi 32 (%15.5), Bursa Uludağ Üniversitesi 18 (%8.7), Van 100. Yıl Üniversitesi 10 (%4.9) şeklindedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplanma aracı olarak araştırmacılar tarafından ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adayları için iki ayrı form şeklinde oluşturulmuş anket kullanılmıştır. Anketin oluşturulması aşamasında ilk olarak araştırmanın problem cümlesi ve alt problemleri doğrultusunda GSL BSE dersi öğretim programında (MEB, 2016) yer alan kazanımlardan yararlanılarak kazanım maddeleri yazılmıştır. İki bölümden oluşan anketin birinci bölümünde GSL mezunu olan müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerini değerlendirmeye ilişkin hazırlanmış 22 adet 5’li *Likert tipi soru*; anketin ikinci bölümünde ise kişisel bilgilere ilişkin 4 adet soru (mezun olduğu GSL, cinsiyeti, yaşı, öğrenim görmekte olduğu üniversite) yer almaktadır.

Ses eğitimcilerine yönelik oluşturulan anket de iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde GSL mezunu müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerini değerlendirmeye ilişkin

hazırlanmış 22 adet 5’li *Likert tipi soru*; anketin ikinci bölümünde ise ses eğitimcilerinin kişisel bilgilerine ilişkin 6 adet soru (cinsiyet, yaş, hizmet yılı, çalıştıkları müzik eğitimi anabilim dalı, unvanları, kadro durumları) sorulmuştur. Anketin kapsam geçerliği için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu görüşler doğrultusunda gerekli düzeltme veya düzenlemeler yapılarak bir grup ses eğitimcisine ve GSL mezunu olan 1. sınıf öğrencisine anketin ön uygulaması yapılmıştır. Yapılmış olan ön uygulama ve analizlerden sonra ankete son şekli verilmiştir.

Ses eğitimcileri için oluşturulan formun *Cronbach’ın alfa güvenilirlik katsayısı* 0.97 iken, müzik öğretmeni adayları için oluşturulan formun Cronbach’ın alfa güvenilirlik katsayısı ise 0.91’dir. Bu değerler dikkate alındığında oluşturulan her iki formun müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerini belirlemek için kullanılabilirdiği söylenebilir.

Verilerin Toplanması / İşlem Yolu

Araştırma verilerini toplamak için öncelikle araştırma örneklemini oluşturan müzik eğitimi anabilim dallarındaki ses eğitimcileri ve örneklem gurubunun öğrenci danışmanı olan öğretim elemanları ile e-posta ve telefon aracılığı ile iletişime geçilmiş araştırmacının amacı ve kapsamı hakkında ön bilgilendirme yapılmıştır. Bununla birlikte araştırmacının gerçekleştiği tarihlerde Covid-19 Salgını nedeniyle *pandemi* ilan edilmiş, YÖK tarafından üniversitelerde 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında eğitimin uzaktan sürdürülmesi yönünde karar alınmıştır.

Pandemi sürecinin uzaması veri toplama sürecine bir sonraki eğitim-öğretim yılının ilk yarıyılına da dahil edilmesini gerekli kılmıştır. Bu süreç aynı zamanda ankete katılımında minimum düzeyde kalmasına yol açmıştır. YÖK (2020) tarihli kararı ile 2020-2021 eğitim-öğretim güz dönemi eğitim-öğretim sürecinin de uzaktan eğitimle sürdürülmesine karar verildiği için uygulanan anketler revize edilerek örnekleme dahil edilen öğrenci ve öğretim elemanlarına 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz dönemi sürecinde uygulanmıştır. Bu doğrultuda araştırma verileri, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılı ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılı olmak üzere uzaktan eğitim sürecini kapsayan iki eğitim-öğretim yarıyılında internet üzerinden Google Forms çevrimiçi form oluşturucu uygulama ve e-posta yolu ile elde edilmiştir. Diğer taraftan veri toplama sürecinde örnekleme dahil edilen Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ve Ömer Halisdemir Üniversitesinde ses eğitimi derslerini yürüten öğretim elemanları, e-posta ve telefon aracılığı ile iletişime geçilmesine ve araştırma hakkında ön bilgilendirme yapılmasına karşın araştırmaya katılmamışlardır. Bu bağlamda bu iki üniversiteden toplanan veriler yalnızca öğrenci görüşleri ile sınırlı kalmıştır. Araştırma için gerekli etik kurul izinleri, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’ndan 13.02.2020 tarihinde, 2020/20 sayılı kararıyla etik izin alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde anketlerden elde edilen her bir veri için ayrı ayrı (f) frekans, (%) yüzde ve ($\bar{X}$) aritmetik ortalama alınmıştır. Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine yönelik her bir kazanıma ulaşma düzeyi aritmetik ortalamaları ile belirlenmiştir. Kazanım düzeylerinin belirlenmesi için 5’li likert tipi ölçeklerde tercih edilen (Alpaslan, 2017) puan aralıkları kullanılmıştır. Buna göre düşük, orta ve yüksek düzeyleri ifade etmek için kazanım düzeylerinin puan ortalamaları 1-2.33= düşük, 2.34-3.66= orta, 3.67-5= yüksek düzey olarak belirlenmiştir.

Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adaylarının görüşleri arasında anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik kullanılacak istatistik teknik veri puanlarının normal dağılım özellikleri incelendikten sonra belirlenmiştir. Bu kapsamda ses eğitimcilerinden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği katılımcı sayısı 50'den küçük olduğu için *Shapiro-Wilks Testi* ile; müzik öğretmeni adaylarından elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği ise katılımcı sayısı 50 üzeri olduğu için Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi ile incelenmiştir.

Tablo 3'te ses eğitimcilerinden elde edilen puanların çarpıklık- basıklık değerleri (*skewness-kurtosis*) ve Shapiro-Wilks Testi sonuçları; Tablo 4'te ise müzik öğretmeni adaylarından elde edilen puanların çarpıklık- basıklık değerleri (*skewness-kurtosis*) ve Kolmogorov-Smirnov (K-S) Testi sonuçlarına yer verilmiştir. Etki büyüklükleri; *Z-skorunu etki büyüklüğü* tahminine dönüştüren formül $r=z/\sqrt{N}$ (Rosenthal, 1991) ile hesaplanarak rapor edilmiştir. Hesaplanan etki büyüklüğü değerleri Cohen (1998; akt. Büyüköztürk ve diğerleri, 2016:190) tarafından önerilen “ $r=.10$ (small effect), $r=.30$ (medium effect) ve $r=.50$ ve üzeri (large effect)” değer aralıkları doğrultusunda yorumlanmıştır.

Tablo 3. Ses Eğitimcilerinden Elde Edilen Puanların- Çarpıklık- Basıklık Değerleri ve Shapiro-Wilk Testi Anlamlılık Düzeyi Sonuçları

İfadeler	n	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk
Ses eğitiminin öğelerini açıklar.	21	.114	-.259	0.61
Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar.	21	-.318	.079	0.70
Ses türlerini ayırt eder.	21	-.612	-1.004	.001
Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar.	21	-.305	.559	.032
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar.	21	.093	-1.083	.011
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	21	-.124	-.631	.038
Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	21	-.536	-.521	.001
Vücut rahatlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	21	-.224	-1.249	.008
Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	21	-.402	-.360	.064
Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıır.	21	.010	-.966	.061
Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır.	21	.263	.251	.044
Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar.	21	-.549	-1.257	.001
Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır.	21	-.281	-1.094	.019
Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar.	21	-.177	-1.349	.011
Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	21	-.642	-.376	.017
Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	21	-.384	-.533	.053
Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	2	-.460	-.515	.030
Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	21	-.188	-.952	.029

İfadeler	n	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk
Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	21	-.767	.780	.006
Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	21	-.744	.471	.014
Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	21	-.274	-.408	.075
Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	21	-.624	-.258	.019

Tablo 3 incelendiğinde; “Ses eğitiminin öğelerini açıklar.”, “Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar”, “Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.”, “Ses üretimi mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıır.”, “Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir”, “Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” kazanım ifadelerine ilişkin puan dağılımlarındaki normalden sapmaların anlamlı düzeyde olmadığı ($p > 0.05$); Öte yandan diğer tüm kazanımların puan dağılımlarında normalden sapmaların anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir ($p < 0.05$).

Tablo 4. Müzik Öğretmeni Adaylarından Elde Edilen Puanların- Çarpıklık- Basıklık Değerleri ve Kolmogorov-Smirnov Testi Anlamlılık Düzeyi Sonuçları

İfadeler	n	Çarpıklık	Basıklık	Kolmogoro v-Smirnov
Ses eğitiminin öğelerini açıklayabilirim.	206	-.882	.303	.000
Ses eğitiminin öğelerini açıklayabilirim.	206	-1.408	1.911	.000
Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrayabilirim.	206	-1.609	2.341	.000
Ses türlerini ayırt edebilirim.	206	-1.189	.950	.000
Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklayabilirim.	206	-1.843	4.195	.000
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrayabilirim.	206	-1.843	4.195	.000
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklayabilirim.	206	-2.001	4.428	.000
Sesimi kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygulayabilirim	206	-1.658	2.434	.000
Vücut rahatlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrayabilirim.	206	-2.151	5.144	.000
Konuşurken ve şarkı söylerken solunumumu denetleyebilirim.	206	-1.058	1.172	.000
Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıyabilirim.	206	-.769	.326	.000
Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanabilirim.	206	-.202	-.316	.000
Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapabilirim.	206	-.187	-.851	.000
Sesimi, anatomik yapı özelliklerine göre kullanabilirim.	206	-.635	.457	.000
Entonasyon geliştirici çalışmalar yapabilirim.	206	-.400	-.408	.000
Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapabilirim	206	-.616	-.200	.000
Şarkı ve konuşmada, sesimi kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösteririm.	206	-1.398	2.309	.000
Rezonans boşluklarını doğru kullanabilirim.	206	-.230	-.330	.000
Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapabilirim.	206	-.469	-.416	.000
Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirebilirim.	206	-1.142	.779	.000
Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim.	206	-.844	.029	.000
Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim.	206	-1.611	2.665	.000
Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim.	206	-.419	-.730	.000

Tablo 4 incelendiğinde kazanım ifadelerinin tamamının puan dağılımlarındaki normalden sapmaların anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmada *non-parametrik istatistik tekniklerinin* kullanılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda, müzik öğretmeni adaylarının BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adaylarının görüşlerinin

karşılaştırılmasına yönelik non-parametrik istatistik tekniklerinden “*Mann Whitney U Testi*” kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Müzik Öğretmeni Adaylarının Güzel Sanatlar Lisesi Bireysel Ses Eğitimi Kazanımlarına Ulaşma Düzeylerine İlişkin Ses Eğitimsel Görüşlerinden Edinilen Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan ses eğitimcilerinin, müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin görüşlerine yönelik elde edilen bulgulara Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5. Ses Eğitimcilerinin, Müzik Öğretmeni Adaylarının Güzel Sanatlar Lisesi Bireysel Ses Eğitimi Kazanımlarına Ulaşma Düzeylerine İlişkin Görüşleri

İfadeler	n	$\bar{X}$	Ss
Ses eğitiminin öğelerini açıklar.	21	3.19	1.07
Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar.	21	3.28	1.00
Ses türlerini ayırt eder.	21	3.95	1.11
Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar.	21	3.14	.910
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar.	21	3.57	1.02
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	21	3.42	1.16
Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	21	3.80	1.20
Vücut rahatlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	21	3.66	1.11
Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	21	3.47	1.12
Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıır.	21	3.19	1.16
Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır.	21	2.61	1.02
Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar.	21	3.00	1.34
Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır.	21	2.95	1.20
Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar.	21	3.09	1.51
Hız ve gürülük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	21	3.38	1.20
Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	21	3.38	1.11
Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	21	3.09	1.09
Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	21	3.09	1.37
Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	21	3.52	1.12
Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	21	3.42	1.12
Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	21	3.42	1.12
Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	21	3.28	1.14

Tablo 5’te görüldüğü gibi, aritmetik ortalamalar dikkate alındığında; ses eğitimcilerine göre müzik öğretmeni adaylarının edindikleri en yüksek düzeydeki kazanım ifadesi “Ses türlerini ayırt eder” ($\bar{X}=3.95$) ifadesidir. Bu ifadeyi “Sesini kullanırken vücudun doğru duruş pozisyonunu uygular” ($\bar{X}=3.80$) ifadesi izlemektedir. Diğer taraftan “Vücut rahatlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar” ($\bar{X}=3.66$), “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar” ($\bar{X}=3.57$), “Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir” ($\bar{X}=3.52$), “Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler” ($\bar{X}=3.47$), “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar” ($\bar{X}=3.42$), “Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” ($\bar{X}=3.42$), “Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” ($\bar{X}=3.42$), “Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir” ($\bar{X}=3.38$), “Hız ve gürülük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar” ($\bar{X}=3.38$), “Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” ($\bar{X}=3.28$), “Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar” ($\bar{X}=3.28$), “Ses eğitiminin öğelerini açıklar” ($\bar{X}=3.19$), “Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıır” ($\bar{X}=3.19$), “Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar” ($\bar{X}=3.14$), “Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar” ($\bar{X}=3.09$), “Rezonans boşluklarını doğru kullanır” ($\bar{X}=3.09$), “Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar” ($\bar{X}=3.09$), “Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar” ($\bar{X}=3.00$), “Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre

kullanır” ($\bar{X}=2.95$), “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır” ($\bar{X}=2.61$) kazanım ifadeleri için ses eğitimcilerinin görüşlerine göre müzik öğretmeni adayları BSE dersi kazanımlarına orta düzeyde ulaşmışlardır.

Müzik Öğretmeni Adaylarının Güzeli Sanatlar Lisesi Bireysel Ses Eğitimi Kazanımlarına Ulaşma Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan müzik öğretmeni adaylarının, GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin elde edilen bulgulara Tablo 6’da verilmektedir.

Tablo 6. Müzik Öğretmeni Adaylarının Güzeli Sanatlar Lisesi Bireysel Ses Eğitimi Kazanımlarına Ulaşma Düzeylerine İlişkin Görüşleri

İfadeler	n	$\bar{X}$	Ss
Ses eğitiminin öğelerini açıklayabilirim.	206	4.00	1.03
Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrayabilirim.	206	4.17	.98
Ses türlerini ayırt edebilirim.	206	4.57	.67
Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklayabilirim.	206	4.09	1.02
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrayabilirim.	206	4.60	.65
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklayabilirim.	206	4.50	.82
Sesimi kullanırken vücudumun doğru duruş pozisyonunu uygulayabilirim	206	4.48	.81
Vücut rahatlığımın ses üretimi üzerindeki etkisini kavrayabilirim.	206	4.53	.81
Konuşurken ve şarkı söylerken solunumumu denetleyebilirim.	206	4.24	.84
Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıyabilirim.	206	3.81	.97
Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanabilirim.	206	3.38	1.04
Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapabiliyim.	206	3.43	1.20
Sesimi, anatomik yapı özelliklerine göre kullanabilirim.	206	3.73	.89
Entonasyon geliştirici çalışmalar yapabiliyim.	206	3.59	1.08
Hız ve gürülük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapabiliyim	206	3.79	1.06
Şarkı ve konuşmada, sesimi kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösteririm.	206	4.26	.88
Rezonans boşluklarını doğru kullanabilirim.	206	3.25	1.08
Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapabiliyim.	206	3.50	1.16
Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirebilirim.	206	4.03	1.09
Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim.	206	3.90	1.11
Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim.	206	4.40	.86
Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim.	206	3.43	1.24

Tablo 6 aritmetik ortalamalar dikkate alınarak incelendiğinde; müzik öğretmeni adaylarına göre BSE dersine yönelik edindikleri en yüksek düzeydeki kazanım ifadesi “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrayabilirim” ifadesidir ($\bar{X}=4.60$). Bu ifadeyi sırası ile; “Ses türlerini ayırt edebilirim”($\bar{X}=4.57$) “Vücut rahatlığımın ses üretimi üzerindeki etkisini kavrayabilirim” ($\bar{X}=4.53$), “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklayabilirim” ($\bar{X}=4.50$), “Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim” ($\bar{X}=4.40$), “Sesimi kullanırken vücudumun doğru duruş pozisyonunu uygulayabilirim” ($\bar{X}=4.48$), “Şarkı ve konuşmada sesimi kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösteririm” ($\bar{X}=4.26$), “Konuşurken ve şarkı söylerken solunumumu denetleyebilirim” ($\bar{X}=4.24$), “Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrayabilirim” ($\bar{X}=4.17$), “Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklayabilirim” ($\bar{X}=4.09$), “Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirebilirim” ($\bar{X}=4.03$), “Ses eğitiminin öğelerini açıklayabilirim” ($\bar{X}=4.00$), “Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim” ($\bar{X}=3.90$), “Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıyabilirim” ($\bar{X}=3.81$), “Hız ve gürülük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapabiliyim” ($\bar{X}=3.79$), “Sesimi, anatomik yapı özelliklerine göre kullanabilirim” ($\bar{X}=3.73$) ifadeleri izlemektedir.

Diğer taraftan, “Entonasyon geliştirici çalışmalar yapabilirim” ($\bar{X}=3.59$), “Tonal ve makamsal ses alıştırılmaları yapabilirim” ($\bar{X}=3.50$), “Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırılmaları yapabilirim” ($\bar{X}=3.43$), “Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim” ($\bar{X}=3.43$), “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanabilirim” ($\bar{X}=3.38$), “Rezonans boşluklarını doğru kullanabilirim” ($\bar{X}=3.25$) kazanım ifadeleri için müzik öğretmeni adaylarının görüşlerine göre BSE dersi kazanımlarına orta düzeyde ulaşımlardır.

Müzik Öğretmeni Adaylarının Güzel Sanatlar Lisesi Bireysel Ses Eğitimi Kazanımlarına Ulaşma Düzeylerine İlişkin Ses Eğitmcilerinin ve Müzik Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin Karşılaştırılması İle İlgili Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan ses eğitimcileri (SE) ve müzik öğretmeni adaylarının (MÖA), GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin görüşlerinin karşılaştırılmasına yönelik bulgulara Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. Ses Eğitimcileri ve Müzik Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Kazanımlar	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p																																																																																												
Ses eğitiminin öğelerini açıklar.	SE	21	70.29	1476.00	1245.00	-3.365	.001																																																																																												
	MÖA	206	118.46	24402.00				Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar.	SE	21	62.24	1307.00	1076.00	-4.053	.000	MÖA	206	119.28	24571.00	Ses türlerini ayırt eder.	SE	21	81.86	1719.00	1488.00	-2.782	.005	MÖA	206	117.28	24159.00	Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar.	SE	21	58.79	1234.50	1003.50	-4.282	.000	MÖA	206	119.63	24643.50	Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar.	SE	21	55.74	1170.50	939.50	-5.050	.000	MÖA	206	119.94	24707.50	Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	SE	21	59.07	1240.50	1009.50	-4.630	.000	MÖA	206	119.60	24637.50	Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.740	.006	MÖA	206	117.29	24161.00	Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000	MÖA	206	118.86	24485.00	Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001
Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar.	SE	21	62.24	1307.00	1076.00	-4.053	.000																																																																																												
	MÖA	206	119.28	24571.00				Ses türlerini ayırt eder.	SE	21	81.86	1719.00	1488.00	-2.782	.005	MÖA	206	117.28	24159.00	Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar.	SE	21	58.79	1234.50	1003.50	-4.282	.000	MÖA	206	119.63	24643.50	Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar.	SE	21	55.74	1170.50	939.50	-5.050	.000	MÖA	206	119.94	24707.50	Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	SE	21	59.07	1240.50	1009.50	-4.630	.000	MÖA	206	119.60	24637.50	Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.740	.006	MÖA	206	117.29	24161.00	Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000	MÖA	206	118.86	24485.00	Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001	MÖA	206	118.25	24359.50								
Ses türlerini ayırt eder.	SE	21	81.86	1719.00	1488.00	-2.782	.005																																																																																												
	MÖA	206	117.28	24159.00				Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar.	SE	21	58.79	1234.50	1003.50	-4.282	.000	MÖA	206	119.63	24643.50	Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar.	SE	21	55.74	1170.50	939.50	-5.050	.000	MÖA	206	119.94	24707.50	Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	SE	21	59.07	1240.50	1009.50	-4.630	.000	MÖA	206	119.60	24637.50	Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.740	.006	MÖA	206	117.29	24161.00	Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000	MÖA	206	118.86	24485.00	Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001	MÖA	206	118.25	24359.50																				
Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar.	SE	21	58.79	1234.50	1003.50	-4.282	.000																																																																																												
	MÖA	206	119.63	24643.50				Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar.	SE	21	55.74	1170.50	939.50	-5.050	.000	MÖA	206	119.94	24707.50	Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	SE	21	59.07	1240.50	1009.50	-4.630	.000	MÖA	206	119.60	24637.50	Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.740	.006	MÖA	206	117.29	24161.00	Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000	MÖA	206	118.86	24485.00	Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001	MÖA	206	118.25	24359.50																																
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar.	SE	21	55.74	1170.50	939.50	-5.050	.000																																																																																												
	MÖA	206	119.94	24707.50				Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	SE	21	59.07	1240.50	1009.50	-4.630	.000	MÖA	206	119.60	24637.50	Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.740	.006	MÖA	206	117.29	24161.00	Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000	MÖA	206	118.86	24485.00	Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001	MÖA	206	118.25	24359.50																																												
Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar.	SE	21	59.07	1240.50	1009.50	-4.630	.000																																																																																												
	MÖA	206	119.60	24637.50				Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.740	.006	MÖA	206	117.29	24161.00	Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000	MÖA	206	118.86	24485.00	Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001	MÖA	206	118.25	24359.50																																																								
Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.740	.006																																																																																												
	MÖA	206	117.29	24161.00				Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000	MÖA	206	118.86	24485.00	Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001	MÖA	206	118.25	24359.50																																																																				
Vücut rahathlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar.	SE	21	66.33	1393.00	1162.00	-4.099	.000																																																																																												
	MÖA	206	118.86	24485.00				Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001	MÖA	206	118.25	24359.50																																																																																
Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler.	SE	21	72.31	1518.50	1287.00	-3.282	.001																																																																																												
	MÖA	206	118.25	24359.50																																																																																															

Kazanımlar	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p																																																																																																																																												
Ses üretim mekanizmasını ve rezonans bölgelerini tanıtır.	SE	21	81.76	1717.00	1486.00	-2.494	.013																																																																																																																																												
	MÖA	206	117.29	24161.00				Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır.	SE	21	73.12	1535.50	1304.50	-3.137	.002	MÖA	206	118.17	24342.50	Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	98.60	2070.50	1839.50	-1.165	.244	MÖA	206	115.57	23807.50	Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır.	SE	21	76.60	1608.50	1377.50	-2.923	.003	MÖA	206	117.81	24269.50	Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar.	SE	21	95.69	2009.50	1778.50	-1.391	.164	MÖA	206	115.87	23868.50	Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	94.93	1993.50	1762.50	-1.455	.146	MÖA	206	115.94	23884.50	Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	SE	21	66.10	1388.00	1157.00	-3.786	.000	MÖA	206	118.88	24490.00	Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621	MÖA	206	114.66	23619.50	Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568
Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır.	SE	21	73.12	1535.50	1304.50	-3.137	.002																																																																																																																																												
	MÖA	206	118.17	24342.50				Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	98.60	2070.50	1839.50	-1.165	.244	MÖA	206	115.57	23807.50	Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır.	SE	21	76.60	1608.50	1377.50	-2.923	.003	MÖA	206	117.81	24269.50	Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar.	SE	21	95.69	2009.50	1778.50	-1.391	.164	MÖA	206	115.87	23868.50	Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	94.93	1993.50	1762.50	-1.455	.146	MÖA	206	115.94	23884.50	Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	SE	21	66.10	1388.00	1157.00	-3.786	.000	MÖA	206	118.88	24490.00	Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621	MÖA	206	114.66	23619.50	Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00								
Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	98.60	2070.50	1839.50	-1.165	.244																																																																																																																																												
	MÖA	206	115.57	23807.50				Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır.	SE	21	76.60	1608.50	1377.50	-2.923	.003	MÖA	206	117.81	24269.50	Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar.	SE	21	95.69	2009.50	1778.50	-1.391	.164	MÖA	206	115.87	23868.50	Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	94.93	1993.50	1762.50	-1.455	.146	MÖA	206	115.94	23884.50	Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	SE	21	66.10	1388.00	1157.00	-3.786	.000	MÖA	206	118.88	24490.00	Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621	MÖA	206	114.66	23619.50	Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																				
Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır.	SE	21	76.60	1608.50	1377.50	-2.923	.003																																																																																																																																												
	MÖA	206	117.81	24269.50				Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar.	SE	21	95.69	2009.50	1778.50	-1.391	.164	MÖA	206	115.87	23868.50	Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	94.93	1993.50	1762.50	-1.455	.146	MÖA	206	115.94	23884.50	Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	SE	21	66.10	1388.00	1157.00	-3.786	.000	MÖA	206	118.88	24490.00	Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621	MÖA	206	114.66	23619.50	Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																
Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar.	SE	21	95.69	2009.50	1778.50	-1.391	.164																																																																																																																																												
	MÖA	206	115.87	23868.50				Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	94.93	1993.50	1762.50	-1.455	.146	MÖA	206	115.94	23884.50	Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	SE	21	66.10	1388.00	1157.00	-3.786	.000	MÖA	206	118.88	24490.00	Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621	MÖA	206	114.66	23619.50	Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																												
Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar.	SE	21	94.93	1993.50	1762.50	-1.455	.146																																																																																																																																												
	MÖA	206	115.94	23884.50				Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	SE	21	66.10	1388.00	1157.00	-3.786	.000	MÖA	206	118.88	24490.00	Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621	MÖA	206	114.66	23619.50	Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																																								
Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir.	SE	21	66.10	1388.00	1157.00	-3.786	.000																																																																																																																																												
	MÖA	206	118.88	24490.00				Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621	MÖA	206	114.66	23619.50	Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																																																				
Rezonans boşluklarını doğru kullanır.	SE	21	107.55	2258.50	2027.50	-.494	.621																																																																																																																																												
	MÖA	206	114.66	23619.50				Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180	MÖA	206	115.80	23855.00	Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																																																																
Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar.	SE	21	96.33	2023.00	1792.00	-1.341	.180																																																																																																																																												
	MÖA	206	115.80	23855.00				Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022	MÖA	206	117.01	24104.50	Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																																																																												
Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir.	SE	21	84.45	1773.50	1542.50	-2.288	.022																																																																																																																																												
	MÖA	206	117.01	24104.50				Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047	MÖA	206	116.64	24028.00	Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																																																																																								
Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	88.10	1850.00	1619.00	-1.985	.047																																																																																																																																												
	MÖA	206	116.64	24028.00				Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000	MÖA	206	119.35	24585.50	Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																																																																																																				
Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	61.55	1292.50	1061.50	-4.276	.000																																																																																																																																												
	MÖA	206	119.35	24585.50				Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568	MÖA	206	114.77	23643.00																																																																																																																																
Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir.	SE	21	106.43	2235.00	2004.00	-.571	.568																																																																																																																																												
	MÖA	206	114.77	23643.00																																																																																																																																															

Tablo 7 incelenerek, ses eğitimcilerinin ve müzik öğretmeni adaylarının, GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin görüşleri karşılaştırıldığında, “Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar” (U=1839.50, $p > 0.05$), “Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar” (U=1778.50, $p > 0.05$), “Hız ve gürülük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar” (U=1762.50, $p > 0.05$), “Rezonans boşluklarını doğru kullanır” (U=2027.50, $p > 0.05$), “Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar” (U=1792.00, $p > 0.05$) ve “Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” (U=2004.00, $p > 0.05$) kazanım ifadelerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan farklılıkların; “Ses eğitiminin öğelerini açıklar” (U=1245.00, $p < 0.05$), “Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar” (U=1076.00, $p < 0.05$), “Ses türlerini ayırt eder” (U=1488.00, $p < 0.05$), “Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar” (U=1003.50, $p < 0.05$), “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar” (U=939.50, $p < 0.05$), “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar” (U=1009.50, $p < 0.05$), “Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular” (U=1486.00, $p < 0.05$), “Vücut rahatlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar” (U=1162.00, $p < 0.05$), “Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler” (U=1287.00, $p < 0.05$), “Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıır” (U=1486.00, $p < 0.05$), “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır” (U=1304.50, $p < 0.05$), “Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır” (U=1377.50, $p < 0.05$), “Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir” (U=1157.00, $p < 0.05$), “Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir” (U=1542.50, $p < 0.05$), “Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” (U=1619.00, $p < 0.05$) ve “Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” (U=1061.50, $p < 0.05$) kazanım ifadeleri için anlamlı olduğu görülmektedir.

Anlamlı farklılık elde edilen kazanım ifadelerinin etki büyüklüklerinin ise; “Ses eğitiminin öğelerini açıklar” ($r = -0.22$), “Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar” ($r = -0.26$), “Ses türlerini ayırt eder” ($r = 0.18$), “Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar” ($r = -0.28$), “Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular” ($r = -0.18$), “Vücut rahatlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar” ($r = -0.27$), “Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler” ($r = -0.21$), “Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıır” ($r = -0.16$), “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır” ($r = -0.20$), “Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır” ($r = -0.19$), “Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir” ($r = -0.25$), “Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir” ($r = -0.15$), “Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” ($r = -0.13$), “Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” ($r = 0.28$) kazanım ifadeleri için düşük düzeyde; “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar” ($r = -0.33$), Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar” ($r = -0.30$) kazanım ifadeleri için ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırma, MEABD’ de görev yapan ses eğitimcilerinin ve bu kurumlarda ses eğitimi dersi alan ve GSL mezunu olan 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre, müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE dersi kazanımlarına ne düzeyde ulaştıklarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin elde edilen sonuçlarda; ses eğitimcilerinin görüşlerine göre, müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE dersi kazanımları doğrultusunda edindikleri en yüksek düzeydeki kazanım ifadesi “Ses türlerini ayırt eder” ifadesi olmuştur. Bu ifadeyi “Sesini kullanırken vücudun doğru duruş pozisyonunu uygular” ifadesi izlemiştir. Ses

eğitimcilerinin görüşlerine göre, müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE dersi kazanımları doğrultusunda edindikleri en yüksek düzeydeki kazanım ifadesi “Ses türlerini ayırt eder” ifadesi olmasının nedeni bilgi düzeyindeki bir ifade olmasından dolayı, müzik öğretmeni adayları tarafından çok rahat algılanıp, ifade edilebilmesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak, ses eğitimcilerinin görüşlerine göre müzik öğretmeni adaylarının güzel sanatlar lisesi BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerinin kazanımların büyük çoğunluğu açısından orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Güzel sanatlar liseleri, BSE dersine yönelik gerçekleştirilen araştırmalar kapsamında Mustan (2010), BSE derslerinde karşılaşılan zorlukları saptamak ve bu sorunları gidermeye yönelik çözüm önerileri geliştirmeyi amaçladığı araştırmasında güzel sanatlar liselerinde BSE dersinin amacına uygun yapılabilmesi için eğitimci sayısının artırılması ve ders programlarında düzenlemelere gidilmesi gerektiğini, ders saatlerinin yeterli olmadığını, ders saati içerisinde uygulanması gereken, vücut rahatlatma egzersizleri, ses ve nefes egzersizleri ile Türkçeyi doğru ve etkili kullanma gibi konuların yeterli düzeyde işlenmediğini belirlemiştir. Başka bir araştırmada Yiğit (2014), BSE dersi öğretim programının uygulanmasında karşılaşılan sorunları ortaya çıkararak, bu sorunları programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin görüşleri ışığında değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, BSE dersinin uygulaması sırasında problemler yaşandığı ve öğretim programında bulunan alana özgü becerilerin kazanımlarının yeteri kadar sağlanamadığı tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuç, bu araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Öztürk (2004) ise, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlardaki ses eğitiminden öğrencilerin beklentilerini değerlendirdiği araştırmasının sonucunda; müzik öğretmenliği programını kazanan öğrencilerin büyük bölümünün ses eğitimi açısından yeterli eğitim almadan bu kurumlara geldiklerini belirlemiştir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlara dayanarak; mesleki anlamda temel ses eğitiminin yer verildiği GSL’ de BSE dersi kazanımlarına GSL mezunu olan müzik öğretmeni adaylarının ulaşma düzeyleri, onların MEABD’ de ileri ses eğitimi kapsamındaki kazanımları ve sanatsal yetkinliklerini edinmeleri açısından önemli bir etken olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin elde edilen sonuçlarda; müzik öğretmeni adaylarının görüşlerine göre, BSE dersine yönelik edindikleri en yüksek düzeydeki kazanım ifadesi “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrayabilirim” ifadesidir. Müzik öğretmeni adaylarının bu kazanım ifadesine yönelik en yüksek düzeyde görüş bildirmelerinin nedeni olarak bu kazanım ifadesinin diğer kazanım ifadelerine göre daha somut ve örneklendirilebilir olması gösterilebilir. Diğer taraftan, araştırmada; müzik öğretmeni adaylarının, “Entonasyon geliştirici çalışmalar yapabilirim”, “Tonal ve makamsal ses alıştırılmaları yapabilirim”, “Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırılmaları yapabilirim”, “Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirebilirim”, “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanabilirim”, “Rezonans boşluklarını doğru kullanabilirim” kazanımlarına orta düzeyde ulaştıkları belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, müzik öğretmeni adaylarının görüşlerine göre GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerinin, kazanımların büyük çoğunluğu açısından yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçtan farklı olarak Erdoğan (2008), müzik öğretmeni adaylarının, ses eğitimi biliminin belli başlı prensipleri doğrultusunda yeterli bilgi ve beceriyi kazanıp kazanmadıklarını ve ses eğitimi ile ilgili terminolojiyi benimseyerek, mesleki dillerinde kullanılır hale getirip getirmediğini tespit etmeyi amaçladığı çalışmasının sonucunda öğretmen adaylarının ses eğitimi ile ilgili terimler konusundaki yeterliliklerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Başka bir araştırmada Tonya (2008) Ege ve Marmara

Bölgesi’ndeki müzik eğitimi anabilim dallarında okumakta olan öğrencilerin çoğunluğunun ses eğitimi dersinde kendilerini ses anatomisi bilgisiyle ilgili yeterli bulurken bir kısmının ise bu konuda kararsız kaldığını belirlemiştir. Bu araştırmada ise, müzik öğretmeni adaylarına yöneltilen kazanım anketinde bulunan “Ses eğitiminin öğelerini açıklar.” kazanım ifadesine, müzik öğretmeni adaylarının orta düzeyde ulaştıkları görülmektedir. Bu kazanım alanının geliştirilebilmesi için ses eğitimcilerinin, derslerinde terminolojiye dönük çalışmaların yapılması önerilebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi çerçevesinde, ses eğitimcilerinin ve müzik öğretmeni adaylarının, kazanım ifadelerine yönelik görüşleri karşılaştırıldığında, “Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapar”, “Entonasyon geliştirici çalışmalar yapar”, “Hız ve gürlük terimlerini uygulamaya yönelik ses alıştırmaları yapar”, “Rezonans boşluklarını doğru kullanır”, “Tonal ve makamsal ses alıştırmaları yapar” ve “Yabancı müzik eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” kazanım ifadelerine yönelik görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Diğer taraftan, “Ses eğitiminin öğelerini açıklar”, “Ses eğitimi ile ilgili mekanizmaları kavrar”, “Ses türlerini ayırt eder”, “Mutasyon döneminde seste oluşan değişimi açıklar”, “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar”, “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar”, “Sesini kullanırken vücudunun doğru duruş pozisyonunu uygular”, “Vücut rahatlığının ses üretimi üzerindeki etkisini kavrar”, “Konuşurken ve şarkı söylerken solunumunu denetler”, “Ses üretim mekanizmalarını ve rezonans bölgelerini tanıır”, “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır”, “Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır”, “Şarkı ve konuşmada, sesini kullanırken sözleri doğru artikülasyonla oluşturmaya özen gösterir”, “Halk türkülerini yöresel tavırlarına uygun şekilde seslendirir”, “Türk sanat müziği eserlerini türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” ve “Marşları türün özelliklerine uygun şekilde seslendirir” kazanım ifadeleri için ses eğitimcilerinin ve müzik öğretmeni adaylarının, GSL BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin görüşlerinin birbirinden anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Anlamlı farklılık elde edilen kazanım ifadelerinin etki büyüklüklerinin ise; kazanımların çoğunluğu açısından düşük düzeyde, “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumları kavrar”, “Ses sağlığını olumsuz etkileyen durumlara karşı alınabilecek önlemleri açıklar” kazanım ifadeleri için ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adaylarının BSE dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin görüşlerinin kazanımların büyük çoğunluğu açısından farklılık gösterdiği söylenebilir.

Yukarıdaki sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; müzik öğretmeni adaylarının, GSL BSE kazanımlarına ulaşma düzeylerini ses eğitimcilerinin görüşlerinin aksine oldukça yeterli buldukları söylenebilir. Diğer taraftan anlamlı fark elde edilen kazanım ifadeleri için ses eğitimcilerinin müzik öğretmeni adaylarının bu kazanımlara daha düşük düzeyde ulaştıkları yönünde görüş bildirmeleri; müzik öğretmeni adaylarının ses eğitimi süreçlerinde GSL BSE kazanımlara ulaşma düzeylerine ilişkin farkındalıklarının artırılması gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlarda; müzik öğretmeni adaylarının GSL BSE kazanımlarına ulaşma düzeyleri açısından ses eğitimcilerinin görüşlerine ilişkin elde edilen en düşük ortalama puanları “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanır” “Sesini, anatomik yapı özelliklerine göre kullanır.” kazanım ifadeleri içindir. Müzik öğretmeni adaylarının görüşlerine ilişkin elde edilen en düşük ortalama puanları ise “Rezonans boşluklarını doğru kullanabilirim.”, “Rezonans bölgelerini, icra edilen müzik türüne göre kullanabilirim.” ve “Rezonans bölgelerinin kullanımını geliştirmeye yönelik ses alıştırmaları yapabilirim.”

kazanım ifadelerine aittir. Bu sonuçlar dikkate alındığında, ses eğitimi süreçlerinde rezonans bölgesini geliştirmeye yönelik çalışmalara önem verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu doğrultuda soyut bir kavram olarak nitelendirilebilecek rezonans kavramına ilişkin kazanımların daha yüksek düzeyde edinilebilmesi için, müzik öğretmeni adaylarının somut bir şekilde ve daha rahat anlayabileceği öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi önerilmektedir. BSE dersinde, rezonans kavramının işlendiği anda rezonans bölgelerini temsil eden üç boyutlu materyal ve maketlerle ders anlatımı desteklenebilir. Böylece soyut bir kavram olan rezonans kavramı somutlaştırmanın hem öğrenciler hem de ses eğitimcilerine ders sürecinde kolaylık sağlayabileceği söylenebilir. Bununla birlikte, daha etkili öğretim yöntemlerinin geliştirilebilmesi için güzel sanatlar liselerinde BSE dersine giren müzik öğretmenlerinin lisans eğitimi sürecindeki bireysel çalgı eğitiminin ses eğitimi alanında olması dersin daha sağlıklı, verimli ve bilinçli işlenebilmesi için göz önünde tutulabilir.

Sesin eğitimine yönelik Malkoç (2012) sesin eğitimine başlamak için, o sesin özelliklerinin bilinmesi gerektiğini, bilhassa ergenlik döneminde ses eğitimi çalışmalarına başlayan bireyler için ses yapısını ortaya çıkarmanın önemli olduğunu ve bu dönemde sesin değişiminden kaynaklanan problemler yaşandığını ifade etmektedir. İlgili literatürde güzel sanatlar liselerinde verilen ses eğitimi çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmalar kapsamında Çelik (2014) ise, BSE dersinin mutasyon dönemi öğrencilerinin seslerini aktif olarak kullandıkları derslerle birlikte başlatılması, seçilen repertuarın öğrencinin yaşına ve seviyesine uygun olması gerektiği sonuçlarına varmıştır. Bu bağlamda, GSL BSE derslerinin onuncu sınıfta uygulanması yerine, öğrencilerin içinde bulunduğu ergenlik dönemi ve getirdiği mutasyon dönemi dikkate alınarak lise eğitiminin son senesinde verilmesinin daha sağlıklı olacağı, bu doğrultuda olumsuz getirilerinden hem öğrencilerin hem de BSE dersini yürüten ses eğitimcilerinin daha az etkileneceği söylenebilir.

Sonuç olarak, güzel sanatlar liselerinde BSE dersi kazanımları çerçevesinde; ses eğitimcileri ve müzik öğretmeni adaylarının görüşleri doğrultusunda daha düşük düzeyde ulaşıldığı düşünülen ve ses eğitimcileri ile müzik öğretmeni adaylarının görüşleri arasında anlamlı farklılıklar elde edilen kazanım ifadelerinin dikkate alınarak eğitim süreçlerinde bu kazanım alanlarını geliştirmeye yönelik daha sistematik ve farklı öğretim ve öğrenme yaklaşımlarını içeren yöntemlere yer verilmesi önerilmektedir. Bu kazanım alanlarının dikkate alınması müzik öğretmeni adayları için lisans eğitimi süresince verilen ses eğitimi boyunca da hedeflenen kazanımlara daha kısa sürede ulaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Alpaslan, M. (2017). Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin biyoloji ve fizik derslerindeki kaynak yönetimi stratejilerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 11(2), 197-211.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelik, S. (2014). *Güzel sanatlar liseleri müzik bölümlerinde bireysel ses eğitimi derslerinde öğretilen eserlerin antolojisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.
- Çevik, S. (1999). *Koro eğitimi, yönetimi ve teknikleri* (2. baskı). Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.
- Çevik, S. (2015). *Koro eğitimi ve yönetimi* (2. baskı). Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.

- Erdoğan, S. (2008). *Ses eğitiminde terminoloji ve temel kavramlar bazında öğrenci yeterliliklerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Malkoç, T. (2012). Gevşeme tekniklerinin ses eğitimine katkısı üzerine bir inceleme. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 101-109.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2016). *Güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20199269128763> web adresinden 20 Kasım 2020 tarihinde edinilmiştir.
- Mustan, H. (2010). *Anadolu güzel sanatlar ve spor liseleri müzik bölümü 12. sınıf öğrencilerinin bireysel ses eğitimi dersinde karşılaştıkları zorluklar üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Öztürk, F. (2003). Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda ses eğitiminin önemi ve bireysel ses eğitimi dersi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 79-85.
- Öztürk, F. (2004). Gazi eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik öğretmenliği anabilim dalında çalgısı şan olan öğrencilerin ses eğitiminden beklentileri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 117-189.
- Rosenthal, R. (1991). *Meta-analytic procedures for social research (2th ed.)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Sönmez, V., Alacapınar, F. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri (5. baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sünbül, A. M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri (5. baskı)*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Tonya, A. (2008). *Eğitim fakülteleri müzik eğitimi bölümlerinde bireysel ses eğitimi dersinde karşılaşılan sorunların öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Töreyn, A. M. (2008). *Ses eğitimi temel kavramlar-ilkeler-yöntemler (1. baskı)*. Ankara: Evrensel Müzikevi.
- Yiğit, V. (2014). *Güzel sanatlar lisesi bireysel ses eğitimi dersi öğretim programının uygulamasında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri ile incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, (2018). *Müzik öğretmenliği lisans programı*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Muzik_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf web adresinden 14 Aralık 2020 tarihinde edinilmiştir.